

Univerzitet Crne Gore – Podgorica
Filozofski fakultet – Nikšić

Studijski odsjek:

Godina studija:

Predmet:

Tema:

Autor:

- Istorija
- IV godina
- Teorijske osnove metodike istorije
- **SPECIFINOST PRIMJENE NASTAVNIH PRINCIPA U NASTAVI ISTORIJE**
- Sait Š. ŠABOTIĆ

VJEŽBE

I

**NASTAVNI
PRINCIPI**

Šta su nastavni (didaktički) principi?

- Terminom princip (lat. *principium* – načelo, osnova, primarni zahtjev) označava se osnova od koje se polazi u organizaciji određene aktivnosti.
- **Osnovna načela kojima treba da se rukovodi nastavnik prilikom planiranja, organizacije i izvođenja (realizacije) nastavnog procesa.**
- Izvode se iz cilja i zadatka nastavnog procesa i zakonitosti psiho-fizičkog razvoja učenika.
- Njihova uloga je **da nastavni proces učine planskom djelatnošću, odnosno procesom.**

Podjela nastavnih (didaktičkih) principa:

- Među didaktičarima i teoretičarima nastave postoje razlike oko gledanja na broj, klasifikaciju, formulaciju smisla, naziva i podjele pojedinih nastavnih principa, ali se za sljedeće može reći da nijesu diskutabilni:

1. princip VASPITNE USMJERENOSTI nastave
2. princip SVJESNE AKTIVNOSTI
3. princip UZRASNE I INDIVIDUALNE ODMJERENOSTI
4. princip SISTEMATIČNOSTI I POSTUPNOSTI
5. princip NAUČNOSTI, odnosno NAUČNE ZASNOVANOSTI
6. princip OČIGLEDNOSTI
7. princip POVEZANOSTI TEORIJE I PRAKSE
8. princip TRAJNOSTI ZNANJA, VJEŠTINA I NAVIKA
9. princip EKONOMIČNOSTI I RACIONALNOSTI

Nastavni (didaktički) principi u nastavi istorije:

- Pored opštih nastavnih (didaktičkih) principa na kojima se zasniva nastava svakog predmeta, nastava istorije se zasniva na još nekoliko principa koji su karakteristični isključivo za nastavu ovog predmeta. Ti principi su sljedeći:
  1. princip istorijskog pristupa društvenim pojavama
  2. princip hronološkog proučavanja i sistematizacije istorijskih sadržaja
  3. princip lokalizacije istorijskih događaja i pojava
  4. princip povezivanja istorije sa savremenošću

II

PRIMJENA DIDAKTICKIH PRINCIPA U NASTAVI ISTORIJE

Princip vaspitne usmjerenosti u nastavi istorije

- Svaka nastava, nezavisno od želje nastavnika, vaspitava u određenom pravcu
- Posebnu pažnju potrebno je posvetiti razvijanju patriotskih osjećanja na sadržajima iz istorije
- Primjenom ovog principa nastavu istorije je potrebno učiniti takvom da vaspitava u duhu tolerancije i razumijevanja, da bude oslobođena predrasuda, ksenofobije, da učenici uvažavaju druge narode i njihove kulture, da razvijaju moralne osobine, radne navike, estetska osjećanja i demokratski građanski duh

Princip svjesne aktivnosti:

- U nastavi istorije mora se težiti tome da učenik spozna u čemu je obrazovno-vaspitni značaj svakog konkretnog nastavnog sadržaja. To podrazumijeva da učenik treba da shvati značaj i smisao istorijskog događaja ili procesa, kao i da uvidi kakav se obrazovno-vaspitni cilj postiže tim znanjem.
- Ovaj princip se najbolje ostvaruje aktivnim mobilisanjem svjesne aktivnosti i rješavanjem problemskih zadataka.

Princip uzrasne i individualne odmjerenosti:

- U svome formiranju svaka ljudska individua prolazi nekoliko faza – djetinjstvo, mladost, zrelost i starost.
- Poznavanje karakteristika uzrasnih faza neophodan je uslov za utvrđivanje realnih granica nastavnog rada.
- Na zajedničkim uzrasnim osobinama učeničke populacije organizovani su svi oblici redovne nastave, dok su na individualnim uzrasnim razlikama učenika organizovani oblici dodatnog i dopunskog rada u školi.
- Prema zajedničkim uzrasnim osobinama rade se Nastavni programi, udžbenici, priručnici i druga nastavna sredstva.
- Da bi ovaj didaktički princip bio uspješno primijenjen, neophodno je da nastavnici poznaju i naučna dostignuća pedagogije i psihologije i to naročito ona koja se odnose na uzrasne karakteristike učeničke populacije.

Princip sistematičnosti i postupnosti:

- Postupnost i sistematičnost su dva osnovna obilježja nastavnog rada koja se uzajamno uslovljavaju i dopunjuju.
- Zasnivaju se na psihološkim zakonitostima o pamćenju i procesu osmišljavanja zapamćenog.
- Princip postupnosti se sastoji u zahtjevu za realizacijom nastavnih sadržaja u skladu sa psihičkim mogućnosima učenika.
- Njemački pedagog **Adolf Disterveg** (1790-1866), definisao je četiri klasična pravila postupnosti u nastavnom radu:
  - 1) od bližeg ka daljem;
  - 2) od jednostavnog ka složenijem;
  - 3) od lakšeg ka težem;
  - 4) od poznatog ka nepoznatom.
- Sistematičnost je druga strana postupnosti u nastavnom radu.
- Princip sistematičnosti pretpostavlja i obuhvata pregledno planiranje i izlaganje nastavnih sadržaja; logičko povezivanje gradiva u okviru programskih sadržaja istorije i isticanje onoga što je u njima bitno; korelaciju nastavnih sadržaja istorije sa srodnim nastavnim disciplinama; usklađivanje nastavnih metoda, postupaka i oblika nastavnog rada; kontinuirano provjeravanje i vrjednovanje znanja učenika.
- Sistematičnost u nastavi istorije se slaže sa logikom istorijskog razvitka u kojem su događaji, pojave i procesi povezani uzrocima, tokom i posljedicama, čije jedinstvo leži u jedinstvu svih faktora istorijskog razvitka – ekonomskih, političkih, društvenih i kulturnih.

Princip naučnosti, odnosno naučne zasnovanosti nastave istorije:

- Nastava istorije mora biti zasnovana na rezultatima istorijske nauke, zbog čega se često može čuti da je “školska istorija čedo istorijske nauke”.
- Dosljedna primjena principa naučnosti u nastavi istorije znači da se učenici moraju upoznati sa ograničenjima istorijske nauke, tj. sa relativnošću istorijske naučne spoznaje (stalno otkrivanje novih izvora; suprotstavljanjem kontroverznih mišljenja dolazi se do novih istina i sl.).
- Autori nastavnih programa i udžbenika moraju voditi računa da obrazovno-vaspitne zadatke formulišu na najnovijim dostignućima istorijske nauke.

Princip očiglednosti:

- Zahtjev za očiglednošću u procesu saznanja objektivne stvarnosti postavili su još antički filozofi, posebno Aristotel.
- Primjena principa očiglednosti omogućuje da učenici usvajaju znanja na osnovu sopstvenih zapažanja logičkih veza i odnosa među određenim pojavama i problemima koji se proučavaju u nastavi istorije.
- Opšteprihvaćeno je pravilo da učešće više čula u percipiranju određene pojave ili procesa, doprinosi stvaranju vjernijih predstava.
- Treba imati u vidu činjenicu da očiglednost nije cilj, već sredstvo nastave koje se ne iscrpljuje u primjeni očiglednih sredstava, već korišćenje principa očiglednosti pretpostavlja usmenu riječ nastavnika i produktivnu komunikaciju sa učenicima.
- Kako istorija izučava prošlost ljudskog društva, odnosno pojave koje se ne mogu direktno posmatrati, to se očiglednost u nastavi istorije može postići samo posredno, i to:
  - a) posmatranjem ostataka materijalne kulture u muzeju, arhivu i na istorijskom lokalitetu (**predmetna očiglednost**);
  - b) posmatranjem njihovih slika (**likovna očiglednost**)
  - c) posmatranjem shematskog materijala sa uslovnim znacima – istorijske karte, planovi, sheme (**uslovna očiglednost**)
- U nastavi istorije je važna tzv. “*unutrašnja očiglednost*”, koja se postiže verbalnim i tekstualnim sredstvima – živim, slikovitim i skladnim izlaganjem nastavnika i korišćenjem izvornih, književnih i naučnih tekstova istorijskog sadržaja.
- U savremenoj nastavi istorije uspješno se koriste sredstva likovne i uslovne očiglednosti zahvaljujući modernim tehničkim aparatima – kamere, projektori, tv aparati i sl.

Princip povezanosti teorije i prakse:

- Princip povezanosti teorije i prakse ukazuje na njihovo jedinstvo i međusobnu uslovljenost.
- Primjenom ovog principa u nastavi istorije podstiče se razvoj sposobnosti stvaralačkog mišljenja učenika, jača motivacija i interesovanje za aktivno usvajanje znanja.
- Njemački pedagog Adolf Disterveg povodom ovog principa ističe sljedeće: *“Sa znanjem mora biti obavezno i umijeće... Žalosna je pojava kada je glava učenika napunjena većom ili manjom količinom znanja, no on se nije naučio da ih primjenjuje, tako da o njemu slijede riječi: da premda on koješta zna, no ništa ne umije”*.
- Obzirom da je istorija nauka o prošlosti ljudskog društva, ona nema praksu u običnom smislu riječi. S toga je ovaj princip u nastavi istorije moguće primjenjivati u smislu korišćenja znanja, umjenja i ocjena o jednom istorijskom događaju, pojavi i procesu na analogne događaje u prošlosti i sadašnjosti.
- Sticanje teorijskih znanja samo je osnova za njihovu dalju razradu, istraživanje i otkrivanje nepoznatog.

Princip trajnosti znanja, umjenja, vještina i navika:

- Princip trajnosti znanja se odnosi na kontinuirano usvajanje znanja, ovladavanje vještina i navikama, što pretpostavlja misaonu aktivnost učenika, a ne mehaničko usvajanje znanja.
- Pedagoška praksa pokazuje da učenici relativno brzo zaboravljaju istorijske činjenice i posjeduju slabu opštu predstavu o njima.
- Čuvanje i osvježavanje znanja istorije može se ostvariti samo sistematskim ponavljanjem, vježbanjem i vrjednovanjem (ocjenjivanjem).
- U nastavi istorije je važno znati da ponavljanja imaju različit stepen uopštavanja i da ih prate oblici koji podstiču samostalan rad učenika – izrada raznih kataloga pojmova, hronoloških tablica, geneoloških tablica, pisanje domaćih zadataka, referata, seminarskih radova i sl.

Princip ekonomičnosti i racionalnosti:

- Ekonomičnost nastave izražava zahtjev da se, korišćenjem adekvatnih metoda, postupaka i oblika rada u nastavi, za kraće vrijeme i uz što manje utroška energije, nastavnika i učenika, ostvari što bolji efekat.
- Efikasnost nastave je nastojanje da nastavni rad rezultira predviđenim efektima, što je neposredno povezano sa ekonomičnošću.
- Cilj savremene nastave istorije jeste da se na racionalno odabranim naučno-istorijskim činjenicama shvati suština najznačajnijih istorijskih događaja, pojava i procesa, kako bi učenici shvatili osnovne karakteristike društvenog razvitka u svim njegovim etapama.

Princip istorijskog pristupa društvenim pojavama:

- Istorijski događaji, pojave i procesi, moraju se izučavati u tijesnoj vezi sa konkretnim istorijskim uslovima koji su uticali na njihov nastanak i razvitak.
- To podrazumijeva otkrivanje uzroka i uslova koji su uticali na istorijski razvoj, određivanje mjesta određenog događaja u istoriji, ocjenjivanje njegovog značaja sa stanovišta konkretnih uslova, tako da se on može ocjenjivati sa lokalno-istorijskog i svjetsko-istorijskog značaja.

Princip hronološkog proučavanja i sistematizacije istorijskih sadržaja:

- Proističe iz uloge vremena u istorijskom procesu i značaja kategorije istorijskog vremena u spoznaji istorijskih događaja, pojava i procesa.
- Kroz istorijsku hronologiju učenici stiču pojam o istorijskim promjenama, kao i pojam o pojedinim vremenskim odsjecima u istorijskom razvoju – era, vijek, decenija.
- Adekvatno odabrana istorijska hronologija olakšava trajno zapamćivanje istorijskih događaja i čini osnovu za istorijsko uopštavanje i razvoj istorijskog mišljenja učenika.
- Problem hronologije se u nastavnom procesu rješava upotrebom pomoćnih nastavnih sredstava kao što su hronološke tablice, rodoslovne i sinhronističke tablice, vremenske trake i sl.

Princip lokalizacije istorijskih događaja i pojava:

- Utvrđivanje mjesta istorijskog događaja i prostorne rasprostranjenosti određene pojave su pored vremenske, najznačajnije dimenzije spoznaje istorijskog razvitka.
- Ukoliko se zanemari prostorna dimenzija to za posljedicu može imati izdvajanje istorijskog događaja ili pojave iz prirodne sredine, zbog čega nastavnik u nastavnom procesu mora voditi računa o isticanju uloge geografskog faktora (prirodni uslovi, ekonomski).
- Realizacija ovog principa je uspješnija ukoliko se u nastavi koriste očigledna sredstva kao što su istorijske karte, istorijski planovi, sheme, inserti iz igranih filmova i sl.
- Izvanredna podrška za uspješnu primjenu ovog principa su i ekskurzije.

Princip povezivanja istorije sa savremenošću:

- Princip povezivanja istorije sa savremenošću podrazumijeva da se na osnovu izučavanja određene pojave u određenom periodu u prošlosti mogu vršiti određena poređenja sa savremenošću, ali uz obavezu da se učenicima stalno naglašava karakter društvenog razvitka, njegova raznovrsnost i protivurječnosti, usporavanja, zastoji i regresivni procesi.
- Savremena zbivanja se mogu potpunije objasniti traženjem njihovih korijena u prošlosti, čime se naučno uspostavlja “jedinstvo” prošlosti i sadašnjosti.
- Kod primjene ovog principa po svaku cijenu se mora izbjegavati ideološka aktuelizacija u obliku stalnog upoređivanja prošlosti i sadašnjosti.

Korelacija nastavnih (didaktičkih) principa:

- Svi didaktički principi su podjednako važni!
- Svaki didaktički princip ima jasno definisane zadatke i funkciju u nastavnom radu!
- Vrijednost svakog didaktičkog principa potvrđuje se u njegovoj korelaciji prema ostalim principima!
- Zbog međusobne uslovljenosti i povezanosti, elementi jednog principa manifestuju se vrlo često kao neodvojivi pratioci djelotvorne primjene drugih principa, odnosno svakom principu egzistiraju na određen i specifičan način elementi drugih principa zbog čega je nužno njihovo jedinstveno primjenjivanje u nastavnom radu!
- Njihova korelaciona primjena u nastavi uslovljena je prirodnom strukturom istorijskih nastavnih sadržaja!

Pitanja za vježbanje:

- 1. Definišite nastavne (didaktičke) principe.
- 2. Navedite izvorišta nastavnih principa.
- 3. Objasnite ulogu nastavnih principa u nastavi istorije.
- 4. Nabrojte opšte nastavne principe.
- 5. Koji principi su isključivo primjenljivi u nastavi istorije.
- 6. Kako nastavnik može uticati na učenike da nastavne sadržaje savladaju svjesnim naporom.
- 7. Objasnite princip sistematičnosti i postupnosti koristeći nastavne planove i programe istorije za osnovnu školu.
- 8. Protumačite, na primjeru, pravila postupnosti koja je dao Alfred Disterveg.
- 9. Kako nastavnik može pomoći učeniku da sistematično uči.
- 10. Obrazložite čime očiglednost doprinosi boljem kvalitetu nastave.
- 11. Zašto je neophodna korelacija nastavnih (didaktičkih) principa.

Domaći zadatak:

- Nastavne (didaktičke) principe shvatam kao...
- Od očiglednosti do uopštavanja dolazi se...

HVALA NA
PAŽNJI!

